

Z HISTORIE KARLÍNSKÝCH KNAPPŮ

Psal se rok 1848. Byl to rok pohnutý a bouřlivý. V té době vykročil z jednoho domu města Mělníka 11 letý, bledý hoch, nevalného zdraví. Vyšel si nejspíše za svým štěstím a cesta ho vedla do hlavního města, do Prahy. Byl to Mamert Knapp, později knihkupec, nakladatel a knihtiskař český.

**Mamert Knapp (1837–1896),
zakladatel firmy**

Po velkém strádání a utrpení našel místo učně u knihkupce Jaroslava Pospíšila, a tak se stal mladý Mamert (1837–1896) knihkupeckým praktikan-tem. Za několik let po vyučení přijal ho tehdejší největší knihkupec a nakladatel pražský I. L. Kober. Po bližším seznámení s Mamertem Knappem a za zásluhy, které vykonal pro závod, byl jmenován svým šéfem prokuristou. I. L. Kober byl těžce nemocen a léčil svoji chorobu léta u nás i v cizině, takže se nemohl věnovati vedení podniku. Celá tíha velkého závodu přešla na bedra Mamerta Knappa. V této době vydala firma I. L. Kober sebrané spisy Josefa Kajetána Tyla, Riegrův Naučný slovník, Jungmannův slovník a mnoho jiných,

**Josef Knapp (nar. 1810),
otec zakladatele firmy**

(Boleslavským) založili novou firmu pod názvem Mikuláš a Knapp, knihkupectví, knihtiskárna, litografie, nakladatelství a knihařství v Karlíně.

Firma Mikuláš a Knapp vydávala například známé Besedy mládeže, Divadelního ochotníka, Nejedlého Školu na housle a mnoho jiných, významných publikací.

V roce 1881 se společníci v přátelské dohodě rozešli a Mamert Knapp dále působil sám pod firmou M. Knapp. Méně úspěšný Mikuláš, v jehož majetku zůstala tiskárna, působil jen do roku 1883, kdy byl jeho závod prodán v dražbě. M. Knapp pokračoval samostatně nejprve jako knihkupec a nakladatel a roku 1884 připojil i tiskárnu. Sbírkou Besedy mládeže vydával dále a nově založil sbírky Ochotnické divadlo a Žertovné divadelní hry. Sám byl dobrým hudebníkem, zpíval, hrál na housle, violu, piano a flétnu, a proto měl i k tomuto odvětví vztahy a vydal mnoho cenných hudebnin rázu vážného i humorného. V roce 1896 zemřel. Na jeho místo nastoupili zcela mladí synové, 22 letý František (1874–1919) a 21 letý Václav (1875–1941).

Ačkoli při svém mládí neměli mnoho zkušeností s vedením závodu, který vyžadoval všestranné znalosti odborné, záhy se zapracovali a závod rostl pře-

pro český národ významných, publikací. Přes všechno úsilí lékařů I. L. Kober zemřel v mladém věku v Ján-ských Lázních.

NOVÉ NAKLADATELSTVÍ V KARLÍNĚ

Roku 1866 vystoupil Mamert Knapp od firmy I. L. Kober a s ředitelem Kobrový tiskárny Josefem Mikulášem

**Sídlo firmy M. Knapp
Královská (dnes Sokolovská) třída 50 v roce 1939**

konáváje překážky a obtíže, jak je doba přinášela. Roku 1903 zakoupili vlastní dům na tehdejší Královské (dnes Sokolovské) třídě čp. 129/50, přikoupili nové knihtiskařské stroje a snažili se docílit nejlepšího výsledku v barevné reprodukci. To se jim také podařilo a závod docílil nejlepších výsledků v třibarevném knihtisku. V roce 1918 založila firma pobočný, nakladatelský závod Zora, kterému stál v čele Bedřich Šaloun, všestranný literát a bratr známého mistra sochaře Ladislava Šalouna. Zora působila v budově firmy M.Knapp do roku 1933, kdy po Šalounově smrti opět splynula s mateřskou firmou.

DIVADELNÍ ČINNOST NAKLADATELSTVÍ

Úspěchy v barevném knihtisku však neznamenaly, že by nakladatelství zanedbávalo své povinnosti vůči divadelní veřejnosti. Různé sbírky divadelních a hudebních děl se rozšiřovaly a také v tomto oboru se docílilo nejlepších výsledků a uznání. Nakladatelství vydávalo kromě již zmíněných titulů ještě např.: Divadelní listy, Knihovna Divadelních listů, výběr z české klasiky v edici Národní divadlo, Sběrka nových a časových kupletů, dvojzpěvů a sólových výstupů, Česká veselost, Rolničky, Činohra a další.

PADESÁTILETÉ PŮSOBENÍ

V roce 1919 umírá František Knapp ve věku 45 let a závod dále vede mladší bratr Václav až do roku 1940, kdy po padesátiletém působení v závodě odchází

Původní kanceláře firmy M. Knapp

Václav Knapp (1875–1941) s chotí Barbarou

na zasloužený odpočinek. Po smrti Václava Knappa roku 1941 řídí knihkupectví a nakladatelství jeho syn Bohuslav Knapp (1908–1955) a tiskárnu vedou syn Mamert (1903–1980) a syn zemřelého Františka Knappa František ml. (1906–1969). Závod v té době dostal již značných změn. V době úmrtí zakladatele firmy Mamerta Knappa (1896) bylo v závodě 9 zaměstnanců – v roce 1940 už 40 zaměstnanců. Knihkárna při založení udržovala v chodu 6 strojů, při odchodu Václava Knappa v roce 1940 se pracovalo s 25 stroji.

KRIZE PŘED ZNÁRODNĚNÍM

Přibližně od poloviny 30. let i po konci války nakladatelská činnost firmy částečně stagnovala a není se co divit, protože poválečná doba byla pro tuto branži přinejmenším problematická. V této době měla činnost firmy hlavně tiskařský charakter. V roce 1944 byl pan Bohuslav Knapp, bratr Mamerta, přibrán jako rovnoprávný společník firmy M. Knapp se čtvrtinovým podílem. (Do té doby byl normálním zaměstnancem firmy a staral se o celé knihkupectví.) To

zřejmě zapříčinilo drobné konflikty mezi ním a Františkem, které nakonec vedly, mimo jiné, až k písemné výpovědi společenské smlouvy ze strany Františka Knappa v roce 1947. Chtěl z firmy odejít k 31. 12. 1948. Komunisti mu to paradoxně umožnili již mnohem dříve. Drobné neshody mezi společníky jakoby předznamenaly blížký konec slavné firmy.

Nikdo ale dnes už neví jestli poválečné klima nebylo natolik stresující, prožitá válečná léta natolik frustrující, že lidé jednali zkratkovitě bez delšího uvážení a bez ochoty ke kompromisům. Nebo naopak, třeba odhodlání vše změnit po prožitých strastech, jít za svým snem, uskutečnit tajná přání. Kdo ví?

František Knapp (1874–1919) s chotí Marií

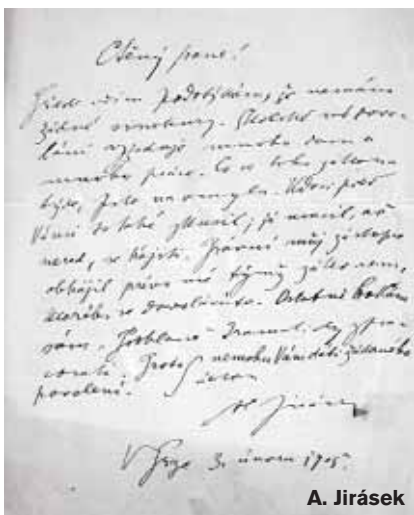

ZNÁRODNĚNÍ

Slovo, které bylo skloňováno snad milionkrát. Bohužel se nevyhnulo ani našim slavným předkům. Po celé generace budovaný závod byl najednou pryč. Všechny zkušenosti a tradice byly pošlapány. Zneuctění byli i poslední majitelé firmy František, Mamert a Bohuslav Knappovi. Jaký to musel být pocit, když firmu zabírali nějací nevzdělaní nádeníci. Jaký to musel být pocit, když zánovní tiskové stroje, byly ničeny a odvezeny do šrotu. Jaký to musel být pocit, když knihy z knihkupectví byly

Ukázky z korespondence s tehdejšími spolupracujícími autory

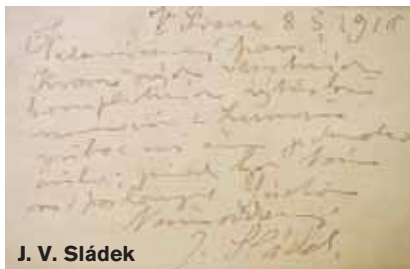
A. Jirásek

J. K. Tyl

G. Mahler

J. V. Sládek

odváženy do stoupy nebo trhány na kusy a v kanceláři závodu se roztahoval nekompetentní národní správce. Je pravda, že příprava na tento nešťastný den byla poměrně dlouhá. Ke znárodnění nedošlo hned v první vlně po únoru 1948, ale později až v roce 1950. Firma nebyla tak velká a neodpovídala tehdy platným znárodnovacím předpisům. Těmto předpisům ostatně neodpovídala nikdy a přesto znárodnění proběhlo. Muselo to být strašné čekat na den D. Na den, kdy vše co bylo celá léta budováno, bude nevratně zničeno. František Knapp byl zbaven funkce okamžitě. Mamert a Bohuslav ještě nějaký čas směli v závodě pracovat, ale nemělo to dlouhého trvání. Asi největší odvahu projevila Jarmila manželka Mamerta, když tajně v noci přenášela z již předané kanceláře slavný Ottův slovník naučný, aby ho nepotkal stejný osud jako ostatní knihy z rozsáhlé firmovní knihovny. Čítala prý cca 2000 svazků. Byla v ní určitě i celá nakladatelská edice firmy M.Knapp a spousta další hodnotné literatury. Jaké by to bylo mít ji dnes celou pohromadě. Nebyť té komunistické epizodky trvajících více než 40 let, bylo by to zcela reálné, protože tento poklad by se zcela určitě dochoval až do dnešních dnů.

Časová posloupnost událostí kolem znárodnění firmy „M. Knapp“ po 25. únoru 1948.

- 5. dubna 1948 Zemský národní výbor zavádí národní správu.
- 27. července 1948 Zemský národní výbor ruší národní správu neboť firma M. Knapp nesplňuje podmínky pro znárodnění.
- 1. února 1949 je pan Josef Berka pověřen Obvodní radou pro Prahu X. vedením firmy M. Knapp až do řád-

ného zavedení další, v pořadí již druhé národní správy.

- 12. února 1949 žádost firmy o odvolání národní správy.
- 8. března 1949 zavádí ministerstvo informací kumulativní národní správu.
- 29. října 1949 vychází v Úředních listech vyhláška ministra informací a osvěty č. 2251 ze dne 22. 10. 1949 o znárodnění polygrafických podniků. Firma M. Knapp je znárodněna podle zákona č. 123/48 Sb. ze dne 5. května 1948 ke dni 27. září 1949. Firma však nesplňuje ani jednu z podmínek uvedených v tomto zákoně!!!

Vedení Občanské záložny
v Karlíně, první zprava
Václav Knapp (1875–1941)

- 16. září 1950 oznámení o zániku živnostenského oprávnění.
- 22. září 1951 výmaz firmy z obchodního rejstříku.
- 19. října 1951 zasílají Středočeské tiskárny opis výměru o stanovení rozsahu znárodnění firmy M. Knapp ze dne 31. ledna 1951. Středočeské tiskárny oznamují, že znárodněný majetek byl do jejich vlastnictví převeden 8. března 1950.

TAKOVÉ ŠTĚSTÍ NEMĚL KAŽDÝ

Po znárodnění probíhal tedy zdánlivě nezajímavý, „normální“ život. Mamert Knapp si musel, stejně jako František i Bohuslav, najít práci a začít žít rodinu, která byla komunistickým režimem okradena prakticky o všechno. Dopad dělnické pěsti na rodinu byl fatální. Mladý Václav, nejstarší ze synů Mamerta Knappa byl poslán na vojnu k PTP, kde v dolech a na stavbách strávil tvrdých pět let. Bohuslav Knapp pravděpodobně neunesl potupu a příkoří, kterému přinesla nucená práce pomocného dělníka v ČKD a roku 1955 dobrovolně opustil tento svět. Na rozdíl od jiných živnostníků měli však karlínští Knappové jednu výhodu. Bolševik je nechal bydlet ve vlastních bytech ve vlastním domě!!! Platili

sice nějaké nájemné, nicméně zůstali ve svém. Takové štěstí neměl každý. Národní podnik Grafotechna provozoval v zabraných prostorách firmy sklady polygrafického materiálu. Tyto sklady tady byly až do předání domu naší rodině. Soužití se zaměstnanci Grafotechny, alespoň co já pamatuji, bylo celkem dobré. Protože byty, ve kterých jsme všichni bydleli, byly IV. kategorie, neměla Grafotechna příliš práce s jejich údržbou. Všechno jsme si zařizovali sami a myslím, že děda Mamert i ostatní Knappovi se tak trochu báli o něco žádat. Nebyl tedy důvod bezproblémové nájemníky nějak perzekuovat nebo jinak šikanovat. Možná hrála roli i určitá úcta k bývalým majitelům domu a taky možná trochu ta pověstná česká vypočítavost, co kdyby se to jednou obrátilo? A vidíte měli pravdu, i když jim to bohužel nebylo nic platné. Pan Hůla, poslední ředitel Grafotechny před revolucí v roce 1989, se sice pokoušel domluvit určitou fúzi, ale neu-

Rodinný vůz Aero

skutečnili jsme jí. Měl taky chudák špatný odhad, vstoupil prý do KSČ v říjnu 1989.

STOČTYŘICÁTÉ VÝROČÍ

Od založení firmy v roce 1866 uplynulo již neuvěřitelných 140 let a nebýt komunistického převratu v roce 1948 a následné likvidace podnikání v Československu, existovala by firma asi dodnes. Po sametové revoluci v roce 1989 sice myšlenka na obnovení závodu visela ve vzduchu, ale bylo to příliš pozdě. Přestože se podařilo chátrající nemovitost dostat v restituci zpátky, nebylo již dostatek vůle ani finančních prostředků na nový start. Vzhledem i k současnému počtu majitelů nemovitosti by spolupráce na takovém projektu byla přinejmenším problematická. Jediný kdo pozdvihl prapor bývalého závodu byla Irena Knappová vnučka Bohuslava Knappa, která začala v pronajatých prostorách za bývalým krámem, provozovat malé knihárství. Jeho činnost ukončila někdy před povodněmi v roce 2002. A tak začal kdysi slavný nakladatelský dům žít novým životem nájemní nemovitosti. Potomci majitelů opět platí nájemné jako za minulého režimu, v původním knihkupectví se uzavírá stavební spoření Modré pyramidy, v kancelářích závodu M. Knapp stojí větráky a trubky firmy Vzduchotechnika Vejvoda, v sazárně a knihárně se dává dohromady časopis ELIXÍR. A v bývalé tiskárně? Tam se ještě alespoň vzdáleně drží duch bývalého závodu. Firma ATAK Studio, jejímž majitelem je Vladislav Knapp, tady vyrábí papírové reklamní tašky a obaly a poskytuje kompletní předtiskový servis. Na zdi nad konferenčním stolem visí fotografie kdysi slavné firmy a po obou stranách na všechno dohlízejí otec a syn Knappovi, kteří byli na počátku všeho, a kterým bych chtěl touto cestou za celou rodinu poděkovat.

Vladislav Knapp v Karlíně 22. 4. 2006
Volně zpracováno podle původního článku "Z historie karlínských Knappů" (nakl. Věstník) Opona vzhůru září 1940
Foto archiv rodiny Knappů